

Nový titul z dílny ruské frazeologické školy

Бирих, А., Мокиенко, В., Степанова, Л.: Словарь фразеологических синонимов русского языка. Ростов-на-Дону: Феникс, 1997, 349 с.

Přes sedm tisíc frazeologických jednotek obsahuje nejnovější ruský frazeologický slovník, jenž je též zúročením více než dvacetiletého odborného zájmu autorů o ruskou a slovanskou frazeologii. I v současné době, z ekonomického hlediska pro Rusko velmi obtížné, vyšel v desetitisícovém nákladu a je určen nejen filologům a učitelům ruského jazyka, překladatelům a tlumočnickům, studentům rusistiky a slavistiky, ale vůbec zájemcům o ruštinu a o slovanské jazyky, jakož i specialistům-frazeologům a všem, kteří se zabývají komunikací a běžně mluvenou řečí.

Oproti stejnojmennému slovníku z r. 1987³ je tento slovník výrazněji spjat se strukturou lexikální jazykové roviny, což autorům mj. také umožnilo představit veřejnosti mnohem větší bohatství ruské frazeologie např. ve srovnání se slovníky Jevgeněvové, Alexandrovové aj.⁴ I z teoretického hlediska je takovýto přístup lépe odůvodněn souměřitelností frazeologického obsahu se slovem (lexémem) jako jednotkou lexikálního plánu jazyka, z praktického hlediska je pak potvrzen připojováním frazeologizmů a jejich synonym k jevům, jež jsou nejen pojmenovávány jednotlivými lexémy, ale které jsou v rámci sémantické příslušnosti nahrazovány různými druhy a modely frazeologických synonym. Pro uživatele slovníku i pro jeho laické čtenáře je tato orientace na lexikální dominanty jednotlivých frazeologizmů (které jsou vyjádřeny neutrálními lemmaty) výhodnější a přehlednější, a to nejen z hlediska seznámení čtenáře se širokým spektrem zde zachycené ruské frazeologické matérie, ale také s důslednou sémantickou a stylistickou klasifikací jednotlivých frazeologizmů.

Slovník má velmi bohatou pramennou základnu – čerpá především z frazeologie běžně mluveného jazyka, ale i z publicistiky, z knižních i lidových obrátů, také z dialektizmů, z vulgarizmů a slangizmů apod. Od jiných podobných slovníků, v nichž je frazeologická synonymie uspořádána např. pouze abecedně⁵, nebo jen uvedena soufavně bez jakékoliv další diferenciaci, se tento slovník liší především pokusem o vnitřní hierarchizaci synonymických prostředků v rámci jednotlivých frazeologických hnízd.

Základem je autorům (vycházejícím z teorie B. A. Larina) frazeologická sémantika, podle níž se snaží o diferenciaci různých odstínů jednotlivých frazeologizmů, postupující od nejšířšího významu k nejužšímu; čímž jednak umožňují uživateli lepší orientaci ve shromážděném materiálu, jednak vůbec množinu frazeologické matérie zpřehledňují.

³ Жуков, В. П. – Сидоренко, М. И. – Шкляров, В. Т.: Словарь фразеологических синонимов русского языка. Москва: Русский язык, 1987.

⁴ Словарь синонимов русского языка. Под ред. А. П. Евгеньевой. Ленинград, 1971. – Александрова, Э. Е.: Словарь синонимов русского языка. Москва, 1986.

⁵ Абрамов, Н.: Словарь русских синонимов и сходных по смыслу выражений. Москва, 1994.

Kromě uplatňování zřetele sémantické diferenciacie uplatňují autoři ve svém slovníku výrazně také stylistickou gradaci při vnitřním uspořádání frazeologické množiny. Jedná se vlastně také o nový pokus autorského tria, protože podobný přístup zatím nebyl v obdobných a souměřitelných pracích aplikován, ale dosud ani nebyl teoreticky řešen. Mokijenkův tým nese svou kůži na trh, věda si možností atakování za možný subjektivní přístup, i proto, že je správně přesvědčen o významu hledisek sémantické a stylistické příslušnosti jednotlivých frazeologizmů uvnitř frazeologických hnízd.

Nepochybujeme o tom, že slovník bude brzy rusisty i slavisty rozebrán. Pro jeho další vydání bychom však doporučovali obohatit publikaci ještě i rejstříkem neutrálních lemmat. Mohla by pak odpadnout zbytečná a nic neříkající odkazová hesla, viz např.:

МОКРЫЙ (с. 127) – см. НАМОКАТЬ, ПРОМОКНУТЬ

НАМОКАТЬ/НАМОКНУТЬ см. МОКРЫЙ

ПРОМОКАТЬ/ПРОМОКНУТЬ см. МОКРЫЙ.

Přínos nového frazeologického slovníku spatřuji tedy především:

- v jeho celkové orientaci na lexikální rovinu,
- v jeho pramenně základně mluveného jazyka.
- v pokusu o vnitřní hierarchizaci jednotlivých frazeologických hnízd,
- v sémantické a stylistické klasifikaci frazeologizmů,
- v gradaci frazeologizmů podle jejich sémantického a stylistického ohodnocení.

Svatopluk Pastyřík

Stručné dějiny uměleckého překladu na Slovensku, sv. 4

Ruská literatura ve slovenské kultuře v letech 1836–1996. Bratislava 1998, 226 s. Sborník věnovaný 12. mezinárodnímu kongresu slavistů v Krakově obsahuje šest statí pěti autorů (Kusá, Lesňáková, Maliti, Pašteková, Tesařová), soupis bibliografie, resumé statí v anglickém a ruském jazyce a registr.

V úvodní stati – **Lesňáková, S.:** *Na počátku bylo slovo (1836–1918)* – vychází autorka z toho, že při výzkumu překládání uměleckých děl do jiných literatur je třeba rozlišovat několik rovin. První rovinou jsou náhodné, příležitostné a zpravidla ojedinělé překlady. Druhá rovina překladatelské činnosti předpokládá záměrné a cílevědomé seznámení se s jinými literaturami, resp. s jednou z nich, a na tomto základě i určitý subjektivně motivovaný výběr díla na překlad. Nejvyšší, třetí rovinou je uvědomělý a systematický přístup k výběru děl na základě hlubšího poznání jejich kontextu v původní literatuře a na základě jejich umělecké hodnoty. Celé zkoumané období (1836–1918) pak autorka člení na čtyři menší časové úseky, související s některými významnými společensko-politickými událostmi, které se odrazily i v kulturním a literárním životě. **M. Kusá:** *Hloubka a šířka záběru (1918–1939)* připomíná souřadnice tří systémů, v nichž a prostřednictvím nichž funguje každá literatura: systém národně politický, sociokulturní a literární. V analyzovaném období ukazuje, jak se v různém úseku a